

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКАРСТВА МАЙБУТНІМИ УЧИТЕЛЯМИ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Т. М. Мішеніна,

доктор педагогічних наук

У статті обґрунтовано систему завдань, спрямованих на вироблення умінь роботи зі словниками з урахуванням практичного словникарства та металекографії у змісті навчального посібника нового покоління «Культура мовлення». Система вмінь передбачає роботу з екземпліфікацією, зі здійснення філіації й семантизації, спостереження за динамічними процесами в мовній системі, формування й подальшому аналізу текстового корпусу.

Ключові слова: *майбутні вчителі філологічних спеціальностей, українське словникарство, компетентісний підхід, лінгводидактика, металекографія.*

Постановка проблеми. Зміст фахової підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей передбачає оволодіння вміннями та навичками роботи зі словниково-довідковою літературою. Така робота передбачає роботу із: 1) фаховою термінологією (передбачає розвиток лінгводидактичної компетенції; задля задоволення професійних потреб і забезпечення належної культури фахового спілкування майбутньому вчителю-словесникові необхідно засвоїти значну кількість нових термінів, що в останні десятиліття значною мірою зазнали структурно-семантичних трансформацій та оновлення); 2) словниково-довідковою літературою (вироблення інформаційної грамотності майбутнього фахівця).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання термінології та термінознавства порушували у своїх працях мовознавці І. Білодід, Р. Будагов, В. Виноградов, В. Винокур, Б. Головін, В. Даниленко, П. Дудик, М. Жовтобрюх, М. Зарицький, І. Ковалик, Т. Панько, О. Пономарів, О. Реформатський, Л. Симоненко, О. Суперанська, С. Шелов. Лінгвістичні основи роботи з фаховою термінологією розглядали методисти Л. Барановська, О. Горюшкіна, В. Павлов, Н. Остапенко, М. Пентиліук, М. Шкільник [2; 4; 5].

Особливістю словникової роботи майбутніх філологів в умовах ВПНЗ є те, що в ній поєднується вивчення стану досліджуваної проблеми в сучасній мовознавчій (літературознавчій) думці, методичній теорії та шкільній практиці, а також з'ясування тенденцій, констатація етапу розвитку мовних (літературних) явищ; проведення педагогічного експерименту (з методики викладання). Оволодіння категорійно-методичним апаратом сприяє формуванню предметної компетентності майбутніх фахівців філологічного напрямку.

Аналіз досліджень з окресленого питання дозволяє зробити висновок про необхідність у виробленні умінь та навичок майбутніх філологів працювати зі словниково-довідковою літературою задля розв'язання фахово орієнтованих завдань.

Формулювання цілей статті. *Мета статті* – обґрунтувати систему роботи зі словниками майбутніх учителів філологічних спеціальностей у змісті фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Уміння працювати зі словниковою статтею передбачає розмежування головної та другорядної інформації, постановку питання щодо екземпліфікації та дефініції, аналіз мовних явищ (наприклад, багатозначності, омонімії, синонімії тощо).

Уміння працювати з позатекстовими компонентами передбачає користування умовними скороченнями, так званими ремарками; роботу з таблицями і схемами, ілюстративним матеріалом; розв'язання фахово спрямованих завдань, побудованих на основі використання словникових статей.

З огляду на те, що сучасна лексикографія зазнає суттєвих трансформацій, зокрема ідеться про інтенсивний розвиток корпусної лінгвістики, окремого розгляду потребує питання вироблення умінь та навичок щодо орієнтування в категорійному апараті (уміння орієнтуватися у структурі словниково-довідкової літератури; уміння орієнтуватися у шрифтах, виділеннях в електронному форматі).

Вивчення українського словникарства має передбачати у змісті підручника нового покоління для філологів етапність у розвитку українського словникарства, оскільки маємо на сучасному етапі інформатизації розмежування класичної та корпусної (комп'ютерної) лексикографії, що передбачає різні види робіт зі словниковим матеріалом.

Нині розмежовують *традиційну* – *комп'ютерну* – *корпусну* лексикографію у зв'язку з переходом до епохи інформатизації; відповідно, машинної ідеології й технології [1; 3].

Класична (традиційна) лексикографія – це галузь мовознавства, пов'язана з теорією лексикографічної параметризації мови, що базується на класичних дослідницьких методах словникового опису. Нині класична лексикографія існує у двох формах – паперова і комп'ютерна.

Комп'ютерна лексикографія є спеціальним напрямом у практичній лексикографії з власними підходами не лише до подання, але й до змісту словника; розділ прикладної лінгвістики, присвячений теорії та практиці створення мовноорієнтованого машинного продукту лексикографічного типу – програм оброблення тексту, баз даних, корпус.

Корпус – електронний текстовий об'єкт текстових ресурсів. Лінгвістичний напрям – корпусна лінгвістика, у межах якої виокремилася корпусна лексикографія, чи теорія і практика лексикографічного опису мови, ґрунтованого на *текстовому корпусі*.

Електронні версії словників становлять: інтегровані лексикографічні системи, тобто електронні словники, які містять бази даних словників різних

типів; «Словники України» 2001 – електронний словник (понад 186 тис. реєстрових слів / 3, 4 млн словоформ) // словозміна; транскрипція; фразеологія; синонімія; антонімія. Ефективна система пошуку забезпечує швидкий доступ до бази даних словника та зручність роботи користувача; онлайн-версія інтегрованої лексикографічної системи «Словники України»; Wikipedia – багатомовний проект зі створення повної та точної енциклопедії з відкритим текстом / 7100 статей.

Робота над текстовим матеріалом передбачає як констатувальний характер (з'ясування тлумачення значення лексеми), так і філіацію нових значень лексем (корпуса лінгвістика).

Зміст підручника нового покоління має передбачати завдання, що дозволяють окреслити функції сучасного словника:

1) інформативну – як засіб передавання інформації від покоління до покоління, забезпечення долучення користувача до нагромаджених у певній культурі, соціумі знань.

2) нормативну, що реалізується через вибір і фіксацію згідно з ідеологією і концепцією словника мовних одиниць, їх значень і функціонування, ремаркування як засіб ідентифікації норми.

3) комунікативну, яка забезпечує подання користувачам інформації про слова рідної або чужої мови, умови їхнього вживання тощо, тобто забезпечення недевіантної комунікації.

4) культурологічну – використання словника як *об'єкта культури* мотивоване декількома чинниками:

- словник відіграє велику роль у духовній культурі, оскільки у ньому відображаються знання, які має певна спільнота людей у певну епоху;
- словник, будучи етапним явищем фіксації пам'яті народу, відображає картину світу, яка, модифікуючись і адаптуючись, опосередковано фіксує наукові, культурні історичні надбання народу, оформлені у мові, і творить підґрунтя подальшого розвитку й осмислення світу.

На сучасному етапі розвитку української лексикографії розмежовують практичну лексикографію (словникарство) і металексикографію (критику). Відповідно, під час роботи зі словниково-довідковою літературою варто враховувати сучасні динамічні процеси словникотворення: 1) практика укладання словників різного типу і статусу; 2) техніка систематизування й опису інформації з метою швидкого доступу до неї; 3) зібрання усіх словникових праць різного типу і статусу певної мови.

Компетентісно орієнтоване вивчення українського словникарства передбачає роботу зі словниками відповідно до їх типології.

У розроблюваному навчальному посібнику нового покоління «Культура мовлення» запропоновано систему завдань, спрямованих на компетентісно орієнтоване вивчення вітчизняного словникарства майбутніми учителями української мови та літератури.

Робота з тлумачними словниками:

<p>Синхронічні словники</p>	<p>Представлено систему мовних одиниць у їх статистиці, тобто на окремому часовому зрізі. Залежно від кількості використаних мов синхронічні словники поділяються на <i>одномовні та перекладні</i> (двомовні або багатомовні)</p>	<p>Одномовні синхронічні словники <i>Лексичні словники (повні лексичні та вибіркові)</i> <i>Тлумачні словники (пояснення значення якомога більшої кількості слів певної мови, подання прикладів їх уживання у мовленні)</i> «Словник української мови» в 11 томах, 1970–1980 (134 000) «Новий тлумачний словник української мови» в 4 томах (В. Яременка і О. Сліпушко), 1999 «Великий тлумачний словник сучасної української мови» В. Бусела, 2001 (170 000); 2007 (200 000)</p>
------------------------------------	--	---

Завдання 1. Ознайомтеся зі словниковими статтями. Уведіть лексеми в речення. Подайте коментар щодо особливостей екземпліфікації у поясненні лексем.

1. **КРИЛАТИЙ** – 1. Який має крила. // *перенос*. Який надихає, підносить.
2. **ЗЕМЛЯ** – 1. Третя від Сонця велика планета, яка обертається навколо своєї осі та навколо Сонця. 2. *тільки. одн.* Верхній шар земної кори. 3. Грунт, який обробляється (СУМ, 1974).
3. **ОСВІЧЕНИЙ** – -а, -е. 1. Який має освіту, засвоїв різнобічні знання; культурний // *письменний, грамотний* (СУМ, 1974).
4. **ЖИВИЙ** – -а, -е. 1. Який існує, здійснює обмін речовин із зовнішнім середовищем, здатний рости, розмножуватися; протилежне **мертвий** (СУМ, 1971).
5. **ПОДВІР'Я**, обійстя, **ДВІР**, дворище, з. надвір'я; пор. **САДИБА** (Караванський, 1995).
6. **Дисципліна 1** – дотримання твердо встановленого порядку, організованість. Порушувати дисципліну. **Дисципліна 2** – навчальний предмет, розділ науки. Гуманітарні дисципліни (Словник омонімів)
7. **Транскрипція** [transcription – переписування] – 1) *мовозн.* Спеціальний запис усного мовлення за допомогою відповідної системи знаків з науково-лінгвістичною метою; 2) система знаків, що застосовуються для точного відтворення усного мовлення; 3) перекладення музичного твору для іншого голосу або інструмента (Словник іншомовних слів).
8. **Кинескоп кинескоп**; -ний кинескопний; кинестези // ия мед. кінестезія; -инестический кінестезичний; -играфия кінестезіграфія (РУС 2003).
9. **Casus – przypadek** – відмінок; **Nominativus – mianownik** – називний; **Genetivus – dopełniacz** – родовий; **Dativus – celownik** – давальний; **Accusativus – biernik** – знахідний; **Instrumentalis – narzędnik** – орудний; **Locativus – miejscownik** – місцевий; **Vocativus – wołacz** – окличний (Польсько-український тематичний словник).

Завдання 2. Прокоментуйте ремарки до поданих словникових статей за тлумачним словником. Уведіть їх у речення. Прокоментуйте особливості формування активної та пасивної лексики української мови.

Вирубувати, ноу-хау, журавлиний, лебединий, невістонька, побратим, поєстра, прах, прамати, буксувати, вогняний, профі, мас-медіа, інтернет-кафе, радіо-інтерв'ю, шоумен, менеджер, файл, інтернетник, феста.

Робота з тезаурусами та словниками неологізмів:

Найповніше охоплення лексичного складу мови	Тезауруси <i>Словники мов письменників</i> <i>«Словник мови Шевченка» у 2-х томах; К., 1964</i> <i>«Словник мови творів Г. Ф. Квітки-Основ'яненка» у 3-х томах; Харків, 1978–1979</i>
Укладають на основі нових слів, що недавно з'явилися в мові, новизна яких відчувається мовцями	Словники неологізмів <i>«Нове в українській лексиці» Д. Мазурика (Львів, 2002)</i> <i>«Нові слова та значення» / Л. Туровська, Л. Василькова (К., 2008) 2 000 слів</i>

Завдання 3. Виокремте авторські неологізми. Розкрийте їх значення у текстовому фрагменті. Порівняйте переносне значення з узуальним.

1. *Пройнявшись розумом, холодним, як крижина, / натхнення втратив він, – так каже нам обвина (Драй-Хмара), пор. з узуальним **обвинувачення**.*

2. *... А я собі, кінчаючи свій круг, / Втечу од бур, огнів і завірюх / У край, де друзі за удками стежать / І до гуртків письменських не належать (М. Рильський), пор. з узуальним **письменницький**.*

3. *Вночі у грішної юниці / мигтів крізь них з вікна світлиці / лампади вогник нетривкий (Драй-Хмара), пор. з узуальним **юнка**.*

4. *Я бачив електричні спалахання. (Ю. Клен), пор. з узуальним **спалах, спалахування**.*

5. *... Мисливця обережно-тихий спів (М. Рильський).*

6. *О, Діонісе яснозорий! / Над нами зносиш ти угору / Свій білочадий смолоскип ... (Ю. Клен), пор. з узуальними **білозорий, білокорий, білошкірий**.*

Робота зі словниками синонімів / тлумачними словниками:

Подаються ряди слів, що перебувають у синонімічних відношеннях, тобто близьких або тотожних за значенням лексем	Словники синонімів <i>«Короткий словник синонімів української мови» П. Деркача (К., 1960)</i> <i>«Практичний словник синонімів української мови» С. Караванського (К., 1993) 12 000 рядів</i> <i>«Словник синонімів української мови» Л. Полюги (К., 2001)</i> <i>«Словник синонімів української мови» (приблизно 9 200 рядів; К., 1999–2000)</i> <i>«Словник синонімів української мови» у 2-х томах (за ред. А. Бурячка, Г. Гнатюк та ін.); К., 2006 / 9 200 рядів</i> <i>«Словник фразеологічних синонімів» М. Коломійця, Є. Регушевського (К., 1988)</i>
---	---

Завдання 5. Визначити взаємопереходи в межах розрядів прикметників шляхом додавання іменників. Послугуйтеся тлумачним словником та словником синонімів.

1) артистичний (кар'єра / натура), відповідальний (редактор / особа), діловий (поїздка / людина), драматичний (твір / жест), ефірний (масло / сукня), життєвий (шлях / пропозиція), картинний (галерея / зовнішність), крилатий (птах / думка), кустарний (промисловість / спосіб), ліричний (герой / настрій), мирний (праця / характер), Петрів (будинок / батіг); медовий (збір / промова); кристалевиий (графин / вода);

2) полум'яний (заграва / серце), романтичний (поезія / натура), творчий (шлях / атмосфера), музикальний (твір / натура), бронзовий (ваза, бюст / загар), бужковий (куц / сукня), вишневиий (сад / обкладинка), іржавий (метал / скеля), каштановий (гай, сквер / волосся), малиновий (джем / світанок), молочний (суп / туман), солов'їний / соловейкове (гніздо / спів); свинцевий (куля / нерви); шовковий (тканина / трава);

3) янтарний (янтарне намисто / вино), шоколадний (плитка / цукерка / колір), літний (час / людина), свинячий (хвіст / голос), пташиний (дзвін / базар), заячий (хвіст / шапка / душа), чумацький (спадок / шлях / Шлях), горобиний / гороб'ячий (слід / ніч), собачий (слід / мило), ситцевий (сукня / весілля), срібний (каблучка / весілля / сміх), пшеничний (поле / волосся), гуси ний / гусячий (пір'я / жир / хода); залізний (меч / здоров'я).

Завдання 7. Укладіть синонімічні ряди спектру. Послугуйтеся словником синонімів.

Завдання 8. Порівняйте авторські неологізми і їх кодифіковані синоніми. Подайте коментар про контекстуальні синоніми і їх роль у вираженні експресії в художньому стилі.

1. **Весняний** / Узори надвесняних тонких віт, / Твій погляд, ніби пролісок несмілий, / Немов трава, що зеленить граніт, / Неначе спогад нерозумно-милий ... / Солодкий світ! (М. Рильський).

2. **Осінній** / Як, певно, тихо там тепер, у його, / Коли вже й міста нескінчимий шум / Повив серпанок надосінніх дум ... (М. Рильський).

3. **Обрієвий** / І Антарес, як іскорка червона, / Уже світив в надобрієвій млі (М. Зеров).

4. **Сніжний** / І дня нема. Та променисто-ніжний / На ясне небо, на простір надсніжний / Розлився світ і не пускає тьми (П. Филипович).

Завдання 6. Проаналізуйте текстові фрагменти рекламного підстилю інформаційного стилю. Обґрунтуйте доцільність порушення мовної норми. За словником подайте нормативний варіант.

1. Лото «Забава». **Дістали** прикмети? Купуй лотерейні білети! (Телебачення).

2. **Сотфу**. Як **супер власти** Ваші гроші? Взяти техніку розстрочку! Ви ще не встигли **супервкласти**? Поспішайте, акція триває! (Телебачення).

3. **Не ождидаль**? Новий «Snickers Мигдаль»! (Телебачення).

4. *Фейрі «Лісові ягоди» – найягідніші «ягоди» (Телебачення).*

5. *Олія «Стожар» – найолійніша олія (Телебачення).*

6. *Соус «Чумак» з найпомідорніших херсонських помідорів (Телебачення).*

Робота з орфографічними словниками. Реєстр орфографічних словників зазвичай обмежений лексикою, що викликає труднощі при написанні, однак можливі й повні орфографічні словники: «Орфографічний словник української мови» за ред. С. Головащука та В. Русанівського (К., 1975); «Словник-довідник з правопису та слововживання» (К., 1989); «Орфографічний словник української мови» Академії наук (К., 1994); «Орфоепічний словник сучасної української мови» С. Музичук (Донецьк, 2003); «Великий зведений орфографічний словник сучасної української мови» В. Бусела (К., 2003); «Сучасний орфографічний словник української мови» – 180 000 слів (К., 2007; 2009) / В. Дубічинський, Н. Косенко.

Написання в українській мові визначаються орфографічними правилами – короткими чіткими рекомендаціями щодо передачі усного мовлення на письмі.

Орфографічні норми – усталена система правил, які забезпечують єдність передачі усного мовлення на письмі. Норми встановлюються на основі законів граматики і діють упродовж тривалого часу.

Орфографічну систему, відображену у правописному словнику, організовано за певними принципами – закономірностями, на основі яких розробляються орфографічні правила, зумовлені особливостями звукового складу та граматичної будови мови (фонетичний, морфологічний, традиційний (історичний), смисловий).

Орфограма – правильне написання, яке обирається з декількох можливих і ґрунтується на закріпленому в системі орфографії правилі.

Орфографічний словник ураховує зміни, які відбуваються в чинному правописі. Сучасні правописні словники враховують зміни, унесені до 3-ї та 4-ї редакції «Українського правопису» 1993 року.

Завдання 7. *За орфографічним словником перевірте правильність написання з урахуванням змін до редакції Українського правопису.*

Біблія, Святий Дух, Покрова, пів-Європи, пів'ями, півозера, транс'європейський, фортисимо, бароко, інтермецо, Алжир, Вашингтон, Кривого Рогу, чагарнику, пальто – пальта, Шиллер, Марокко – марокканець, піввагона, пів'юли, Зверев, Алексєєв, барвінку, Рум'янцев, Волга – волзький.

Завдання 8. *Проаналізуйте наведені приклади. Сформулюйте проблему освоєння українською мовою невідмінюваних іменників на сучасному етапі. Випишіть із тлумачного словника значення наведених невідмінюваних іменників. Наведіть приклади невідмінюваних іменників на -о, розкрийте їх значення (10 прикладів). Прокоментуйте увагу до правопису наступної реакції щодо пропозиції відмінювати іменники другої відміни середнього роду.*

Проаналізуйте сучасний текстовий корпус вітчизняної періодики. Наведіть приклади інших невідмінюваних імен на -о, що засвідчують освоєння їх українською мовою на рівні реалізації відмінкових значень.

1. Знаєте, я так і не вийшла з **авта**. 2. Хоч країна вдає, що все гаразд, проте білі не ризикують заїжджати до чорних кварталів, де б'ють їхні **авта** й викрадають людей. 3. Чесно кажучи, сумніваюся, що кияни проводять дозвілля у писанні віршів чи **есеїв**. 4. Прем'єр-міністр опікується цим **кіном** настільки, що кілька хвилин виконував роль оператора на знімальному майданчику. 5. ... фільм Раджи Капура став вихідною точкою великого кохання до індійського **кіна**. 6. На запитання, чи не зашкодить об'єднанню таке ставлення до **медій**, співрозмовниця заявила, мовляв, ми нічого не боїмося. 7. Вони навряд чи згадають, коли останній раз їздили **на метрі**, де розміщена Третьяковська галерея (Україна молода).

Робота зі словниками іншомовних слів:

Пояснення слів іншомовного походження	Словники іншомовних слів: «Словник іншомовних слів» О. Мельничука (К., 1986) 25 000 слів «Словник іншомовних слів» С. Морозова, Л. Шкарапути (К., 2000) Комп'ютерний український словник іншомовних слів (28 000) «Сучасний словник іншомовних слів» О. Скопненка, Т. Цимбалюк (20 000), К., 2006
---------------------------------------	--

У таких словниках обов'язково зазначається мова, з якої або через яку було запозичено слово, вказується його звуковий склад, значення у цій мові та в тій, що запозичила слово.

Словник іншомовних слів подає запозичену лексику, що частково засвоєна українською мовою. Історично склалося так, що найпотужніші шари запозичень в українській мові становлять полонізми, латинізми й германізми, меншою мірою – англіцизми (економіка й торгівля).

Поза лексикографічним описом завжди опиняються актуальні групи слів чужомовного походження, оскільки в добу стрімкого й невпинного розвитку інформаційних технологій і рухливості культурних впливів подати всі іншомовні слова певної мови в одному виданні надзвичайно важко.

Завдання 9. З'ясуйте значення наведених слів. Якщо лексеми не зафіксовані у тлумачному словнику / словнику іншомовних слів, то значення подавайте за кодифікованим препозитивним чи постпозитивним структурним компонентом. Поясніть правопис таких слів. Проаналізуйте сучасний текстовий корпус вітчизняної періодики. Наведіть приклади інших лексем із компонентами **медіа-**, **-шоу**.

Медіа, невідм., с.; мас/медіа; медіа/площина; медіа/індустрія; медіа/арт; медіа/ландшафт; медіа/власник; медіа/актив; медіа/магнат; медіа/власність; медіа/посібник; медіа/простір.

Шоу, невідм., с.; олів'є/шоу; шоу/бізнес; гранд/шоу; маски/шоу; талант/шоу; реаліті/шоу; ток/шоу; скетч/шоу.

Завдання 10. Розробіть словникову статтю до наведених лексем. Послугуйте словником іношомовних слів і тлумачним словником.

- представники європейських держав, що координують дії соціально-економічних програм: Він наголосив, що **Єврокомісія** в чотири рази збільшила обсяги матеріальної підтримки громадського суспільства в Білорусі до 16 млн **євро**;

- зона, де є чинними європейські закони: *Економічні проблеми в цілій низці країн Старого світу й передусім у Греції, яка опинилася на межі дефолту, поставили під загрозу всю **єврозону**;*

- процес соціально-політичного входження до території об'єднаних держав ЄС: Під час акції буде підбито підсумки символічного референдуму з питань **євроінтеграції**, що вже другий тиждень триває в соціальних мережах;

- заходи і кампанії, що проводяться на території ЄС або стосуються ЄС: «Динамо» закінчило провальний **євросезон** ганебною нічиєю з ізраїльтянами і планує нові придбання»; «Президент клубу теж назвав нинішню **єврокампанію** провальною»; Якщо «металісти» достроково гарантували собі **євровесну**, то полтавська «Ворскла» попрощалася з надіями на «плей-оф»; Тепер маємо повноцінне містечко у центрі столиці, такий собі другий Ватикан, а зустріти Новий рік на **Євромайдані** для багатьох наразі варіант № 1 (Україна молода).

Завдання 11. Наведіть до іношомовних слів українські відповідники. Послугуйте словником іношомовних слів. Прокоментуйте явище пуризму мови.

1. Та перемога в Турині засвідчила, що міланці не відмовилися від боротьби за **скудетто**. 2. Через ці приємні турботи кілька дизайнерів тимчасово зійшли з дистанції українського тижня **прет-а-порте**. 3. У надважливому протистоянні між лідерами **примейро** «Реалом» та «Валенсією» цієї неділі настав «момент істини» – вони зійшлися в очній зустрічі, й переможець мав вийти на чільне перше місце в перегонах. 4. 19-річний футболіст дебютував в амплу **«ліберо»**. Це місце, на якому виступають переважно досвідчені гравці (Україна молода).

Довідка: *скудетто* / перемога в національній першості; *прет-а-порте* / готове плаття; *примейро* /перішсть; *літеро* /вільний оборонець.

Нині українська лексикографія перебуває на етапі інтенсивного, масового створення словників різних типів, у тому числі й електронних; етап характеризується інтенсифікацією лексикографічної роботи; виданням за нетривалий час великої кількості словників різних типів; створенням словників, які б відповідали природному розвитку української мови; створенням термінологічних словників. За роки незалежності в Україні новим типом лексикографічної продукції є електронні словники. Прикладом може слугувати інтегрована лексикографічна система «Словники України». Українським мовно-інформаційним фондом НАН України розроблено також варіант лексикографічної комп'ютерної системи тлумачного словника української мови, здатної до еволюції, відстеження в реальному часі розвитку мови, до збагачення

новими мовними фактами. Усе це забезпечить можливість створити віртуальну лексикографічну лабораторію – лінгвістично-технологічну структуру, спроможну об'єднати всі зацікавлені лексикографічні колективи України. Нині функціонує в експериментальному режимі Український лінгвістичний портал, унаслідок повного створення лексикографічної комп'ютерної системи українська лексикографія вийде на якісно новий етап розвитку.

Відповідно до трансформації вітчизняної словникарської галузі, потребує модернізації сама організація роботи майбутніх філологів зі словниковою літературою. Компетентнісно орієнтоване вивчення вітчизняного словникарства конституюється на системі завдань, спрямованих на вироблення умінь роботи зі словниками з урахуванням практичного словникарства (макроструктура (структура словника); мікроструктура (словникова стаття); реєстр; реєстрова одиниця; ремарка; транскрипція; синопсис; дефініція; екземпліфікація; концепція словника відповідно до типології; інструкція користування словником; лексикографування; філіація; семантизація); металексикографії (повнота словника відповідно до його мети; засади укладання та структування словника і послідовність їх дотримання; якість джерельної бази; ефективність системи позначок; зручність у користуванні).

Література

1. Демська О. Вступ до лексикографії : навчальний посібник / О. Демська. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 266 с.
2. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Карпіловська Є. А. Машинні версії традиційних словників як основа для укладання комп'ютерних словників та тезаурусів / Є. А. Карпіловська // Мовознавство. – 1996. – № 4–5. – С. 19–22.
4. Остапенко Н. М. Теоретичні і методичні засади формування лінгводидактичної компетентності у майбутніх учителів української мови і літератури : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Наталія Миколаївна Остапенко. – К., 2010. – 471 с.
5. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / кол. авторів ; за ред. М. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2003. – 149 с.

References

1. Demska O. Vstup do lecsykografii : navchalnyi posibnyk / O. Demska. – K. : Kyevo-Mogylyanska akademiya, 2010. – 266 s.
2. Enstyklopedia osvity / [gol. red. V.G. Kremen']. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
3. Karpilowska E.A. Machynni versii tradystiynyh slownykiw yak osnova dla ukladannya kompyuternyh slownykiw ta tezaursiw / E.A. Karpilowska // Movoznawstwo. – 1996. – № 4–5. – S. 19–22.
4. Ostapenko N. M. Teoretyctni I metodyctni zasady formuwannya lingvodydactyctnoi kompetentnosti u maibutnih uctyteliw ukrainskoi mowy i literatury : dis. ... doctora ped. nauk : 13.00.02 / N.M. Ostapenko. – K., 2010. – 471 s.
5. Slownyk-dovidnyk z ukrainskoy lingvodydactyky : navch. posyb. / kol. avtoriv ; za red. M. Pentyljuk. – K. : Lenvit, 2003. – 149 s.

Мишенина Т. М.

КОМПЕТЕНТНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННОЕ ИЗУЧЕНИЕ УКРАИНСКОЙ ЛЕКСИКОГРАФИИ БУДУЩИМИ УЧИТЕЛЯМИ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В статье обоснована система заданий, направленных на формирование умений работы со словарями с учетом практической лексикографии и металексикографии (теоретической лексикографии) в содержании учебного пособия нового поколения «Культура речи». Система умений предусматривает работу с экзemplификацией, проведения филиации и семантизации, наблюдения за динамическими процессами в языковой системе, по формированию и дальнейшему анализу текстового корпуса.

***Ключевые слова:** будущие учителя филологических специальностей, украинская лексикография, компетентностный подход, лингводидактика, металексикография.*

Mishenina T.

COMPETENCE ORIENTED LEARNING UKRAINIAN LEXICOGRAPHY FUTURE TEACHERS OF PHILOLOGICAL SPECIALTIES

In the article the system of tasks aimed at forming abilities of work with dictionaries, taking into account the practical lexicography and metaleksikografy (lexicography) in the contents of the textbook of the new generation «Culture of speech».

The system provides job skills to the exemplification, of filiation and semantization, monitoring of dynamic processes in the language system, the formation and further analysis of the text body. Examples of jobs with dictionaries in accordance with the typology. Special attention is paid jobs, which are aimed at monitoring the dynamic processes in the language system on different levels: changes in spelling rules, the violation of rules of language as a stylistic device, the expansion of the values and functions of the lexical unit.

Typology of dictionaries supplied with the synchrony and diachrony, are comments that cause a specific vocabulary priority in comparison with others on the following criteria: codification, the fullness of the entry, system given lexical units and so forth.

***Keywords:** future teachers of philological specialties Ukrainian lexikografy, competence approach, lingvodidactics, metaleksikografy.*